

Urbaniak, Andrzej

V Kongres Regionalnych Towarzystw Kultury we Wrocławiu

Notatki Płockie 39/3-160, 50-52

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

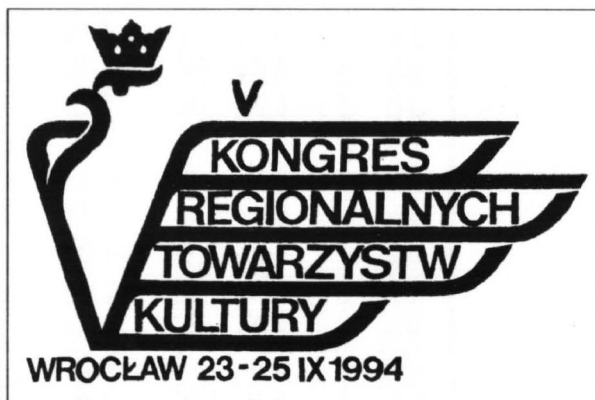
V KONGRES REGIONALNYCH TOWARZYSTW KULTURY WE WROCŁAWIU

Przedstawiciele stowarzyszeń kulturalnych z całego kraju spotkali się w dniach 23-25 września 1994r. na V kongresie Regionalnych Towarzystw Kultury we Wrocławiu. Wzięło w nim udział 303 delegatów reprezentujących 1300 działających w Polsce towarzystw, wybranych na Sejmikach Wojewódzkich, a także przedstawicielei towarzystw mniejszości narodowych m.in. żydowskiej, białoruskiej i niemieckiej. Kongres odbywał się w historycznej auli Politechniki Wrocławskiej, gdzie w sierpniu 1948 r. miał miejsce Światowy Kongres Intelktualistów w Obronie Pokoju. Województwo płockie reprezentowała na Kongresie delegacja wybrana podczas Sejmiku Regionalnego /odbył się w czerwcu Kutnie/ w składzie: Andrzej Urbaniak - szef delegacji, prezes Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej i delegat do Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury, Jakub Chojnacki - prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego, Władysław Wieszczyk - prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Łęczyckiej, Zbigniew Łukaszewski - prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Gąbińskiej oraz jako gość honorowy Kongresu Czesław Widelski, członek Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej.

Kongres otworzył Przewodniczący Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury Anatol Omelaniuk,

Wrocław, 23 września 1994 r. Delegacja województwa przed wejściem głównym na Politechnikę Wrocławską. Od lewej strony: mgr Czesław Widelski z Kutna, gość honorowy V Kongresu, mgr inż. Władysław Wieszczyk - prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Łęczyckiej, mgr Andrzej Urbaniak - prezes Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej, delegat do Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury, przewodniczący delegacji, dr inż. Jakub Chojnacki - prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego i mgr Zbigniew Łukaszewski - prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Gąbińskiej.

który za najpilniejsze zadanie towarzystw regionalnych uznał współpracę z samorządem terytorialnym w szybkim wprowadzeniu reformy administracyjnej kraju, tak aby dotychczasowy system został zastąpiony samorządnością regionów. W przemówieniach powitalnych i otwierających Kongres swój stosunek do regionalizmu i pojęcia "małych ojczyzn" wyraził Wojewoda Wrocławski prof. Janusz Zaleski i Przewodniczący Sejmiku Samorządowego we Wrocławiu prof. Leon Kieres. Na szczególną rolę Śląska jako regionu pogranicza zwrócił uwagę prof. Stanisław Dąbrowski, prezes Górnośląskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, przypominając liczne i silne związki tej dzielnicy z Państwem Polskim na przestrzeni wieków.

Do uczestników Kongresu skierowali listy: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Wałęsa /odczytał szef jego Kancelarii prof. Janusz Ziółkowski/, premier Waldemar Pawlak, wicemarszałek Sejmu Józef Zych, marszałek Senatu Adam Struzik. W kolejnych przemówieniach inauguracyjnych Szefa Urzędu Rady Ministrów Michała Strąka oraz wiceministra kultury i sztuki Zdzisława Podkańskiego nad problemami regionalizacji kraju dominowała ocena przemian politycznych ostatnich lat. W inauguracyjnej części Kongresu uczestniczyli także ksiądz kardynał i metropolita wrocławski Henryk Gulbinowicz, Ewa Repsz - generalny wizytator Ministerstwa Edukacji Narodowej, wojewodowie: łódzki, piotrkowski i radomski oraz grupa posłów i senatorów.

Hasłem poprzedniego Kongresu, który odbył się w Lublinie w 1990 r. było: "Regionalizm polski - przeszłość i teraźniejszość". Obecnie otwierając część roboczą kongresu prof. Jerzy Damrosz w referacie programowym "Regionalizm na przełomie epok" zaproponował dyskusję nad teraźniejszością i przy-

szością ruchu regionalnego. W jego wypowiedzi przewijały się dwa główne wątki, które później zdominowały Kongres: stosunek ruchu regionalnego do problemu regionalizacji kraju oraz cele i zadania ruchu regionalnego w okresie transformacji ustrojowej Polski.

Kolejne wypowiedzi programowe Kongresu wygłosili: dr hab. Krzysztof R. Mazurski - "Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska naturalnego", dr hab. Zygmunt Kłodnicki - "Edukacja regionalna" i dr Maria Chełmińska - "Wspieranie rozwoju regionalnego w regionach" /doświadczenia zachodnioeuropejskie/. W dyskusji jaką wywołały referaty reprezentanci kilkudziesięciu towarzystw przedstawiali aktualną sytuację swoich towarzystw w kontekście współpracy z samorządem terytorialnym, problemy finansowe i prawne oraz wizję Karty Regionalizmu Polskiego. Tę część obrad zakończył wybór członków komisji kongresowych.

Wczesnym wieczorem rektor Uniwersytetu Wrocławskiego prof. Wojciech Wrzesiński spotkał się w Sali Senatu z 30 osobową grupą gości honorowych Kongresu i niektórymi jego uczestnikami. Podczas spotkania członek delegacji województwa płockiego dr Jakub Chojnacki - prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego wręczył rektorowi pamiątkowe wydawnictwa, a wśród nich album "Płock". Następnie w Auli Leopoldina, jednym z najcenniejszych zabytków sztuki barokowej Wrocławia, z udziałem wszystkich uczestników Kongresu, odbyła się ceremonia wręczenia odznaczeń państwowych, odznak "Zasłużony Działacz Kultury" i listów gratulacyjnych Ministra Kultury i Sztuki, które w jego imieniu wręczył wiceminister Zdzisław Podkański. Wśród wyróżnionych listem gratulacyjnym znalazła się pani Wanda Jaworska, długoletni pracownik Biura Organizacyjnego Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej. Spotkanie zakończył koncert chóru "Gaudium" Uniwersytetu Wrocławskiego.

Kolejny dzień Kongresu otworzył referat przewodniczącego Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury Anatola Omelaniuka - "Zadania towarzystw regionalnych w Polsce u progu XXI wieku" omawiający cele programowe poprzednich kongresów: I w Olsztynie /1977 r./, II w Nowym Sączu /1981/, III w Poznaniu /1986/, IV w Olsztynie /1990/ w kontekście trzech najważniejszych problemów trwającego Kongresu: stosunku do regionalizacji kraju, współpracy ruchu regionalnego z samorządem terytorialnym i uchwalenia Karty Regionalizmu Polskiego.

W godzinach popołudniowych 24 września uczestnicy Kongresu obradowali w 8 zespołach tematycznych na terenie całego województwa wrocławskiego. Członkowie delegacji województwa płockiego wzięli udział w pracach trzech zespołów. Zespołowi "Towarzystwa naukowe" liczącym 57 osób, który obradował w Legnicy, w siedzibie Towarzystwa Przyjaciół Nauk przewodniczył dr Jakub Chojnacki. W jego obradach uczestniczyli: Wojewoda Legnicki

dr Ryszard Maraszek i poseł na Sejm RP dr Tadeusz Samborski. Wykład inauguracyjny zatytułowany "Zadania towarzystw naukowych w podnoszeniu kultury intelektualnej i aktywności społeczności lokalnej" wygłosił prof. Jan Trzynałkowski.

W zespole "Towarzystwa miłośników ziem i miast" liczącym 97 osób, który obradował w Trzebnicy w Centrum Rehabilitacyjno-Ortopedycznym udział wzięli: Andrzej Urbaniak, Czesław Widelski i Władysław Wieszczyk. Uczestnicy tego zespołu zwiedzili klasztor cystersów ze wspaniałą jego perłą - późnogotycką bazyliką - sanktuarium św. Jadwigi. Wysłuchali opisu jej losów, które przekazał długoletni opiekun ksiądz doktor Antoni Kiełbasa oraz uczestniczyli w koncercie muzyki organowej w wykonaniu Adama Lenarta. Ponadto zwiedzili Muzeum Regionalne prowadzone przez Miłośników Ziemi Trzebnickiej i spotkali się z jego Zarządem. W pracach tego zespołu czynny udział wzięli burmistrz miasta i gminy Trzebnica - Henryk Jacukowicz, a referat wprowadzający pt. "Samorzady terytorialne i stowarzyszenia regionalne w kształtowaniu tożsamości kulturalnej miast i regionów - idea, realizacja, organizacja" wygłosił prof. Stanisław Dąbrowski, prezes Górnośląskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, dyrektor Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

W pracach trzeciego zespołu "Towarzystwa działające w środowisku wiejskim" liczącym 37 osób, który obradował w Domaniowie, uczestniczył Zbigniew Łukaszewski. Uczestnicy tego zespołu spotkali się z działaczami miejscowego towarzystwa regionalnego, zwiedzili najciekawsze zabytki. W pracach tego zespołu uczestniczył wójt gminy, a tematem obrad była rola towarzystw regionalnych w integracji lokalnych społeczności.

W ostatnim dniu obrad Kongresu przewodniczący złożyli informacje i wnioski z wyników prac zespołów. Następnie ukonstytuowała się nowa Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw Kultury, której przewodniczącym został ponownie Anatol Omelaniuk. W pracach Rady jako delegat województwa płockiego powtórnie będzie uczestniczył Andrzej Urbaniak. Niezwykle ważnym momentem Kongresu było przyjęcie ostatecznej wersji Karty Regionalizmu Polskiego, będącej programem ruchu regionalnego w perspektywie XXI wieku. Zgodnie ze zdecydowaną wolą uczestników, Karta nie zawiera żadnych akcentów politycznych, od których stronili uczestnicy Kongresu podczas całych obrad. Natomiast zgodnie z ich wolą powinna zapoczątkować nowy etap rozwoju regionalizmu, jako czynnika współdecydującego o sytuacji w skali lokalno-regionalnej oraz stać się dokumentem prawnym /wzorem Programu Regionalizmu Polskiego z 1926 r./ uchwalonym przez parlament lub zatwierdzonym przez rząd.

Obrady V Kongresu towarzystw regionalnych zakończył wybór miejsca kolejnego spotkania, które odbędzie się za cztery lata w Radomiu.

KARTA REGIONALIZMU POLSKIEGO

uchwalona na V Kongresie
Regionalnych Towarzystw Kultury

Dzieje narodu i państwa polskiego kształtowały się pod wpływem różnorodnych czynników. Tym, co sprawia, że czujemy się członkami narodu, jest poczucie wspólnoty terytorialnej, na które składają się: dziedzictwo historyczne, religijne, społeczno-kulturalne, a zwłaszcza język. Świadomość ta budzi się i rozwija już od dzieciństwa w środowisku rodzinnym i sąsiedzkim. Ten niewielki obszar zajmowany przez społeczność lokalną to "mała ojczyzna". Dla każdego człowieka stanowi ona punkt wyjścia dla formowania się jego postaw.

Dziedzictwo przeszłości i ramy przyrodniczo-geograficzne wpłynęły na ukształtowanie większych wspólnot terytorialnych istniejących w świadomości ludzkiej jako regiony lub ziemie. Charakteryzują się one daleko posuniętym ujednoczeniem tradycji i podobieństwem doświadczeń historycznych. Związki rodzinne, sąsiedzkie, kręgi koleżeńskie i zawodowe, więzi ekonomiczne i wiedza wyniesiona ze szkoły sprawiają, że człowiek dorosły czuje łączność ze swoim regionem. Więź ta, często nie doceniana, może być ważnym czynnikiem przeobrażeń demokratycznych i społeczno-ekonomicznego rozwoju kraju.

Granice małych ojczyzn i regionów z natury nie są wyraźne, bowiem obok cech kulturowych, ekonomicznych i geograficznych wyróżniających te obszary istnieje znacznie więcej wspólnych więzi łączących je w jedną całość - naród i państwo polskie. To sprawia, że ojczyzna nie jest zwykłą sumą regionów, a regionalizacja nie tylko nie zagraża integralności państwa, lecz sprzyja jej umacnianiu.

Rozwój narodu zależy także od więzi z bliższymi i dalszymi sąsiadami Polski. Istniały one zawsze, przyczyniając się do naszego rozwoju kulturalnego i gospodarczego. Ich podtrzymywanie oraz intensyfikacja ma wpływ na ożywienie ekonomiczne i układanie dobrosąsiedzkich kontaktów międzyludzkich.

Każdy człowiek w różnym stopniu i na różne sposoby uczestniczy w życiu społeczności lokalnej, regionu, kraju, a niekiedy Europy czy świata. Ruch regionalistyczny i samorządowy uaktywnia wszystkie środowiska i wyzwała społecznikowską inicjatywę. Twórcze siły intelektualne, kompetencje i zaangażowanie skupionych w nim ludzi przyczyniają się do budowy społeczeństwa obywatelskiego, upodmiotowionego, zdolnego kreować nowe oblicze regionów i kraju. Tworzymy w ten sposób wśród Polaków i mniejszości narodowych postawy obywatelskie i poczucie solidarności z ideą społeczeństwa, w którym wszyscy obywatele, bez względu na pochodzenie etniczne, społeczne oraz wyznaniowy światopogląd, mają równe prawa i obowiązki, równy start życiowy.

Sukcesy dokonujących się w kraju przeobrażeń społecznych i politycznych będzie możliwy, jeśli uwzględnione zostaną następujące zasady:

1. Postęp kraju zależy od rozwoju i pomyślności każdego z regionów, zatem polityka preferencyjna wobec któregokolwiek z nich nie jest do przyjęcia, w szczególności nie może być akceptowany centralizm wymuszający koncentrację środków materialnych, kulturalnych itp. Zasada równości nie wyklucza pomocy regionom o trudniejszych warunkach rozwoju ekonomicznego i cywilizacyjnego.

2. Poszczególne regiony powinny móc decydować o swoich wewnętrznych sprawach, dlatego należy zapewnić im jak najszerszą samorządność na wszystkich szczeblach zarządzania, łącznie z możliwością wpływania na decyzje ogólnokrajowe.

3. Ustalając podziały administracyjne należy brać pod uwagę odrębności regionalne oraz potrzeby i wolę mieszkańców.

4. Do podstawowych zadań samorządnych regionów należy racjonalne wykorzystanie potencjału intelektualnego, zasobów naturalnych, możliwości ekonomicznych, a także ochrona środowiska przyrodniczego oraz zachowanie i wzbogacanie dziedzictwa kulturowego.

5. Istotny czynnik pełnego życia regionalnego stanowią organizacje samorządowe i społeczne, towarzystwa regionalne i twórcze, związki wyznaniowe, fundacje itp., które są partnerami dla władz i instytucji, wspomagającymi je swoją wiedzą o regionie, doświadczeniem i aktywnością w projektowaniu przyszłości.

6. Szczególna rola w podtrzymywaniu i kształtowaniu świadomości lokalnej i regionalnej przypada systemowi edukacji. Programy nauczania szkół wszystkich szczebli powinny szeroko uwzględniać tematykę regionalną.

7. Powinnością środowisk naukowych jest uwzględnienie w szerokim zakresie problematyki regionalnej.

8. Treści regionalne powinny stanowić istotną część programów działalności instytucji i organizacji życia kulturalnego, w szczególności muzeów, bibliotek i domów kultury.

9. Tradycyjna kultura regionalna wnosi do kultury narodowej, a poprzez nią do światowej, dziedzictwo polskich wsi i miast. Dbałość o kulturę rodzimą i język ojczysty jest nieodzowna zarówno dla podtrzymania tożsamości regionalnej, jak i narodowej. Zadanie to należy do twórców i animatorów kultury wspieranych przez władze państwowe i samorządowe.

10. Środki masowego przekazu powinny oprócz popularyzacji światowego i ogólnopolskiego dorobku kulturalnego przybliżać także wartości i dorobek kultury regionów.

11. Rola regionalizmu w procesie cywilizacyjnym polega na umiejętnym łączeniu wartości własnych z odmiennymi. Ważną rolę w harmonijnym współistnieniu narodu polskiego z sąsiadami spełniają pograniczne obszary współpracy regionalnej. W ich ramach sąsiadujące narody mogą rozwiązywać wspólne problemy, nawiązywać i utrzymywać przyjacielskie więzi, oddziaływać własną kulturą, wspomagać swoje mniejszości narodowe za granicą na zasadzie wzajemności i równych praw.

Losy historyczne sprawiły, że od wieków najwyższą wartością Polaków jest ojczyzna. Wszelkie nasze działania winny jej służyć. Określając zasady regionalizmu polskiego jesteśmy pomni tego, że dobrem nadrzędnym dla nas wszystkich jest Polska.

Wrocław, 25 września 1994 roku